

**Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра прикладної психології та логопедії**

«Затверджую»

Голова ради факультету дошкільної,
спеціальної та соціальної освіти
_____ проф. Лариса КАЗАНЦЕВА

ПРОГРАМА

Комплексного кваліфікаційного екзамену зі спецпедагогіки та логопедії

Галузь знань 01 Освіта

Спеціальність: **016 Спеціальна освіта**

Спеціалізація: **Логопедія. Спеціальна психологія**

Освітній ступінь: **бакалавр**

форма навчання: **денна, заочна**

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену зі спецпедагогіки та логопедії для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта розроблена на основі навчальних програм дисциплін «Логопедія», «Спецпедагогіка з історією», а також на основі положень «Про організацію освітньої діяльності в БДПУ», «Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти у БДПУ», «Про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті», «Про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Бердянському державному педагогічному університеті», «Про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії у Бердянському державному педагогічному університеті», «Про диплом з відзнакою Бердянського державного педагогічного університету».

Укладачі: к.пед.н., доц. Олена РЕВУЦЬКА, к.пед.н., доц. Євгенія ЛИНДІНА.

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену зі спецпедагогіки та логопедії обговорена та затверджена на засіданні кафедри прикладної психології та логопедії

Завідувач кафедри _____ Олена РЕВУЦЬКА

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену зі спецпедагогіки та логопедії схвалена методичною радою факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Голова методичної ради _____ Алла ОМЕЛЯНЕНКО

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену зі спецпедагогіки та логопедії затверджена радою факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Голова ради ФДССО _____ Лариса КАЗАНЦЕВА

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка	4
2. Зміст комплексного кваліфікаційного екзамену зі спецпедагогіки та логопедії	7
3. Питання до комплексного кваліфікаційного екзамену зі спецпедагогіки та логопедії	17
4. Критерії оцінювання	20
5. Список рекомендованої літератури	23

Пояснювальна записка

Нові економічні, суспільно-політичні, соціально-культурні умови формують та втілюють у життя основні напрями політики в освітянській галузі, орієнтують на сучасний світовий рівень викладу системи знань, відродження і розбудову національної освіти, формують творчу особистість, вимагають докорінного оновлення обладнання процесу навчання сучасними технологіями подачі матеріалу, а також реалізації (відповідно до нововведень Закону «Про вищу освіту») програм обміну студентами між країнами на навчання з одержанням відповідних дипломів та сертифікатів.

Складання комплексного кваліфікаційного екзамену зі спецпедагогіки та логопедії здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта є завершальним етапом у підготовці здобувачів освітнього ступеня бакалавр для їх подальшої роботи з оволодіння вміннями встановлювати емоційний контакт з дітьми, корегування їх пізнавальної діяльності, формування уявлення про навколишній світ, розвитку комунікативних навичок, формування навичок орієнтування в просторі, усунення, корекції та профілактики різних порушень у розвитку дітей, що відбуватиметься у закладах спеціальної освіти, на логопедичних пунктах при закладах освіти у системі Міністерства охорони здоров'я України та закладах корекційно-реабілітаційного спрямування. До складання екзамену допускаються здобувачі, що виконали усі вимоги навчального плану за всіма етапами навчального процесу: теоретичного (лекційного) і практичного (семінарські, практичні заняття, всі види практик).

Теоретичну і методичну основу екзамену становлять дисципліни «Логопедія» та «Спецпедагогіка з історією», які передбачають підготовку здобувачів до професійної діяльності вчителя-дефектолога, вихователя дітей з вадами психофізичного розвитку, асистента вчителя закладу загальної середньої освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням.

Мета комплексного кваліфікаційного екзамену зі спецпедагогіки та логопедії полягає у перевірці рівня сформованості загальних та фахових компетентностей (табл. 1) та професійно-педагогічної готовності майбутніх фахівців спеціальної освіти до виконання своїх функціональних обов'язків.

**Загальні та фахові компетентності й результати навчання випускника
освітнього ступеня «бакалавр»**

Компетенції	Результати навчання	Навчальна дисципліна
Загальні		
Аналіз та синтез. Здатність на основі надійних аргументів, логічних умовисновків та перевірених фактів формулювати завдання діяльності та пропонувати ефективні рішення.	Розуміти причинно-наслідкові зв'язки розвитку суспільства й вміти їх використовувати в професійній і соціальній діяльності.	Спецпедагогіка історією 3
Гнучкість та креативність мислення. Набуття гнучкого мислення, готовність до творчого застосування знань та вмінь зі спеціальної педагогіки у широкому діапазоні можливих місць роботи та у повсякденному житті.	Вміти відтворювати зміст стандартів та чинних програм, планувати та організувати корекційно-виховний процес згідно їхніх вимог, проектувати навчально-виховну діяльність на основі досягнутих результатів.	Логопедія Спецпедагогіка історією 3
Толерантність. Здатність працювати з суб'єктами освітнього процесу у полікультурному, поліетнічному, мультидисциплінарному середовищі.	Вміти забезпечувати охорону життя та здоров'я дитини, захищати інтереси та права дітей.	Спецпедагогіка історією; Логопедія 3
Організаційні вміння та навички. Здатність до самоорганізації та організації діяльності дітей з психофізичними вадами для виконання комплексних завдань протягом певного періоду часу.	Вміти здійснювати індивідуальний та диференційований підхід з урахуванням психофізичних та вікових особливостей дітей, вивчати, фіксувати динаміку розвитку дітей з метою визначення оптимальної педагогічної стратегії.	Логопедія Спецпедагогіка історією 3
Фахові		
Базові загальні знання. Здатність використовувати базові знання фундаментальних наук в обсязі, необхідному для здійснення професійної діяльності; володіти та використовувати знання зі спеціальної педагогіки та спеціальної психології.	Вміти застосовувати знання з циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості; надавати консультативну допомогу особам із психофізичними вадами, їх сім'ям і педагогам з проблем навчання, розвитку, сімейного виховання, життєвого та професійного самовизначення.	Логопедія Спецпедагогіка історією 3
Застосування знань на практиці. Здатність використовувати психолого-педагогічні та методичні знання для різнобічного розвитку дітей з психофізичними вадами; бути обізнаними з інноваційними педагогічними технологіями навчання та виховання дітей з особливими потребами, впроваджувати їх в освітній процес.	Вміти використовувати різні освітні технології в корекційно-виховному процесі спеціального навчального закладу в різних видах діяльності дітей з особливими потребами та здійснювати ефективну комунікацію з усіма суб'єктами освітнього процесу.	Логопедія Спецпедагогіка історією 3
Володіння прикладними знаннями та навичками. Здатність організувати різні види діяльності дітей з психофізичними вадами на засадах дитино центричного, особистісно-зорієнтованого, індивідуально-диференційованого підходів.	Вміти організувати освітньо-виховний процес в корекційному навчальному просторі, створюючи умови для повноцінного формування особистості дітей, їх розумового, фізичного, морального, естетичного, розвитку; надавати допомогу батькам в оволодінні прикладними знаннями та практичними вміннями на основі положень спеціальної педагогіки, спеціальних методик корекційної освіти та виховання.	Логопедія Спецпедагогіка історією 3
Володіння інформацією. Здатність знаходити та використовувати інформацію з різних джерел (електронних, письмових, архівних, усних) відповідно до актуальних	Вміти застосовувати базові знання в галузі інформатики й сучасних інформаційних технологій та можливостей їх використання в корекційно-виховному процесі.	Спецпедагогіка історією 3

завдань навчання, виховання та розвитку дітей з психофізичними вадами.		
Володіння термінологією та комунікативними засобами. Здатність використовувати спеціальну термінологію та адекватні комунікативні засоби рідної та іноземної мов (в усній та письмовій формах) у педагогічному спілкуванні.	Вміти використовувати спеціальну термінологію та адекватні комунікативні засоби рідної та іноземної мов (в усній та письмовій формах) у педагогічному спілкуванні; застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в процесі корекційно-розвивальної діяльності; володіння навичками ефективної комунікації та представлення складної комплексної інформації у стислій формі усно та письмово, з використанням інформаційно-комунікативних технологій.	Логопедія

До комплекту комплексного кваліфікаційного екзамену зі спецпедагогіки та логопедії за спеціальністю 016 Спеціальна освіта входять 30 білетів. Кожний білет включає по чотири питання: перше – тестові завдання; друге – передбачає перевірку засвоєних теоретичних положень зі спецпедагогіки з історією; третє – питання з теоретичних основ логопедії, висвітлення яких вимагає від здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти глибоких, міцних і усвідомлених знань; четверте питання має практичну спрямованість і є перевіркою сформованості навичок здійснення корекційно-педагогічного впливу на осіб з особливими потребами; слугує показником професійних умінь доцільного використання навчально-методичного матеріалу.

1. Зміст комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації та логопедії

1. ЛОГОПЕДІЯ

Тема. Загальні теоретичні основи логопедії як науки.

Логопедія як спеціальна педагогічна наука. Предмет і об'єкт логопедії. Теоретичні, практичні задачі логопедії. Мовленнєва норма і порушення мовлення. Взаємозв'язок логопедії з іншими науками. Загальнодидактичні та специфічні принципи логопедії. Методи логопедії. Статистичні данні про мовленнєві порушення, їх значення для розвитку теорії та практики логопедії.

Тема. Етіологія порушень мовлення.

Сучасні уявлення про причини мовленнєвих порушень. Причини мовленнєвих порушень, запропоновані М. Хватцевим: органічні (анатомо-фізіологічні, морфологічні); функціональні (психогенні); соціально-психологічні; психоневрологічні. Критичні періоди розвитку мовлення дитини.

Тема. Класифікації порушень мовлення.

Сучасні класифікації мовленнєвих порушень. Клініко-педагогічна класифікація: час виникнення, прихильники класифікації, принципи групування мовленнєвих порушень; етіопатогенетичні, клінічні і психолого-лінгвістичні критерії розмежування порушень мовлення; види мовленнєвих порушень. Психолого-педагогічна класифікація: час виникнення, прихильники класифікації, принципи групування мовленнєвих порушень, педагогічні цілі. Взаємозв'язок між клініко-педагогічною та психолого-педагогічною класифікацією.

Тема. Дислалія: визначення, причини, форми.

Загальна характеристика порушень звукової системи мови. Поняття рівнів порушеної вимови у логопедії. Визначення, причини, форми дислалії. Класифікація функціональної дислалії. Механічна дислалія, її зумовленість порушеннями в будові артикуляційного апарату.

Тема. Методики корекційної роботи при дислалії.

Основні етапи традиційної корекційно-педагогічної роботи з усунення недоліків звуковимови. Прийоми логопедичного впливу з корекції звуковимови за методикою Б. Гриншпуна. Особливості корекційної роботи при дислалії за методикою Н. Чевельової. Етапи та прийоми логопедичного впливу при дислалії за методикою М. Фомічової. Специфіка логопедичної роботи при корекції порушень звуковимови за методикою М. Савченко.

Тема. Сигматизми свистячих та шиплячих звуків: види, характеристика.

Характеристика свистячих фонем та опис правильного укладу органів артикуляції. Основні форми неправильної вимови свистячих звуків та їх причини. Види сигматизмів та парасигматизмів свистячих звуків: міжзубний, губно-зубний, боковий, призубний, носовий, шиплячий. Характеристика та опис правильного укладу органів артикуляції шиплячих фонем. Причини і варіанти порушень – сигматизми (міжзубний, боковий, носовий) та парасигматизми (губно-зубний, призубний, шиплячий, свистячий) шиплячих звуків.

Тема. Особливості логопедичної роботи при виправленні порушень свистячих та шиплячих звуків.

Методика виправлення міжзубного та бокового сигматизму свистячих фонем. Особливості корекції носового сигматизму свистячих звуків. Методика виправлення губно-зубного, призубного та шиплячого парасигматизмів свистячих звуків. Методика виправлення міжзубного та бокового сигматизму шиплячих фонем. Особливості корекції носового сигматизму шиплячих звуків. Методика виправлення губно-зубного, призубного, свистячого та шиплячого парасигматизмів шиплячих звуків.

Тема. Недоліки [Л], [Л'], [Р], [Р'] та прийоми їх усунення.

Характеристика фонем та опис правильного укладу органів артикуляції [Л] - [Л']. Причини і варіанти порушень фонем [Л], [Л'], зміст корекційної роботи. Характеристика фонем [Р], [Р'] та опис їх правильного укладу. Причини і варіанти порушень фонем [Р], [Р'], зміст корекційної роботи.

Тема. Недоліки вимови задньоязикових, дзвінких та м'яких звуків.

Правильна артикуляція звуків [Й]. Види порушеної вимови даних звуків, їх характеристика та причини. Методика виправлення йотоцизму. Правильна артикуляція звуків [К], [К'], [Г], [Г']. [Х], [Х']. Види порушеної вимови даних звуків, їх характеристика та причини. Методика виправлення порушень вимови піднебінних звуків. Методика виправлення одзвінчення та оглушення приголосних звуків. Недоліки вимови м'яких приголосних звуків та особливості їх виправлення.

Тема. Етіологія та класифікація ринолалії.

Умови формування вимовної складової мовлення в нормі та при ринолалії: будова і функція піднебінно-глоткового змикання. Визначення, форми ринолалії та причини її виникнення.

Тема. Вроджена відкрита ринолалія.

Комплекс симптомів відкритої ринолалії за А. Іпполітовою. Класифікація вроджених розщеплень губи та піднебіння, етіологія. Структура порушень при уроджених розщелинах губи та піднебіння. Патологічний стан артикуляційного апарату. Порушення дихальної та голосової функції. Особливості формування звуковимови дітей з ринолалією, фонематичні та лексико-граматичні порушення.

Тема. Доопераційна робота при вроджених незрошеннях губи та піднебіння.

Огляд сучасних методик корекційно-розвиткової роботи з дітьми із вродженою відкритою ринолалією. Основні принципи логопедичної роботи при відкритій ринолалії. Завдання та зміст логопедичної роботи в доопераційний період: підготовчий та основний періоди доопераційного логопедичного впливу (за А. Іпполітовою). Особливості корекційного впливу при відкритій ринолалії в доопераційний період за І. Єрмаковою.

Тема. Післяопераційна робота при вроджених незрошеннях губи та піднебіння.

Зміст логопедичних занять в післяопераційний період за методикою А. Іпполітової. Післяопераційна робота корекції мовлення у дітей та підлітків з уродженими розщелинами піднебіння за методикою І. Єрмакової.

Тема. Система комплексної корекції мовленнєвого та психічного розвитку дітей із вродженими незрошеннями губи та піднебіння.

Сучасні дослідження вітчизняних науковців щодо питань корекції мовленнєвих порушень при ринолалії. Ефективність логопедичного навчання за раннього хірургічного відновлення піднебіння. Комплексна програма забезпечення диференційованої корекції психомовленнєвого розвитку осіб із ВНГП від народження до 18 років за С. Коноплястою.

Тема. Закрита та мішана ринолалія.

Визначення, загальна характеристика, етіологія та механізми закритої ринолалії. Форми закритої ринолалії. Мішана ринолалія. Етіологія, патогенез та симптоматика. Особливості подолання закритої та мішаної форм ринолалії.

Тема. Класифікація порушень голосу у дітей та підлітків.

Фізіологія голосоутворення. Акустичні властивості голосу: висота, тембр, резонанс. Онтогенетичні показники розвитку голосу. Причини та загальна характеристика функціональних порушень голосу. Причини та загальна характеристика органічних порушень голосу.

Тема. Методика корекційної роботи при порушеннях голосу.

Загальні положення корекційної роботи при усуненні порушень голосу. Етапи корекційної роботи при функціональних порушеннях голосу. Методика корекційної роботи при органічних порушеннях голосу. Профілактика голосових розладів та гігієна голосу.

Тема. Механізми та форми дизартрії.

Визначання, патогенез, ступені, структура мовленнєвого порушення при дизартрії. Основні синдроми дизартрії. Сучасні підходи до класифікації дизартрії. Класифікація дизартрії за О. Правдіною. Кіркова дизартрія: місце локалізації мозкового ураження, симптоматика та прояв. Мозочкова дизартрія: місце локалізації мозкового ураження, симптоматика та патогенетичні особливості рухових порушень. Екстрапірамідна дизартрія: місце локалізації мозкового ураження, симптоматика та патогенетичні особливості рухових порушень. Бульбарна дизартрія: місце локалізації мозкового ураження, симптоматика та прояв (порушення артикуляції, звуковимови). Псевдобульбарна дизартрія: місце локалізації мозкового ураження, симптоматика та прояв (порушення артикуляції, звуковимови).

Тема. Характеристика дітей з дизартрією

Характеристика загального і мовленнєвого розвитку дітей з дизартричними порушеннями. Особливості психомоторної та мовленнєвої діяльності дітей із дизартрією. Психолого-педагогічна характеристика дітей з дизартрією і анатрією. Роль соціальних факторів у розвитку синдрому дизартрії і виникненні вторинних мовленнєвих і немовленнєвих розладів.

Тема. Основні напрями корекційно-педагогічного впливу при дизартрії.

Основні напрями комплексної реабілітації дітей та підлітків із дизартрією. Принципи корекційно-педагогічного впливу при дизартрії. Основні напрями логопедичної роботи при корекції дизартричних порушень мовлення у дітей.

Тема. Логопедичні технології при корекції дизартрії.

Вправи для усунення гіперсаливації та послаблення гіперкінезів. Нормалізація м'язового тону за допомогою масажу. Особливості використання вправ для розвитку дихання при дизартрії. Вправи спрямовані на розвиток

артикуляційної, загальної, дрібної моторики. Активізація невербальних способів спілкування. Розвиток інтонаційної виразності мовлення.

Тема. Загальний недорозвиток мовлення як системне мовленнєве порушення.

Загальний недорозвиток мовлення: визначення, етіологія, симптоматика. Рівні загального недорозвитку мовлення (за Р. Левіною). Стан імпресивного та експресивного мовлення у дітей із першим рівнем недорозвитку мовлення. Стан імпресивного та експресивного мовлення у дітей із другим рівнем недорозвитку мовлення. Характеристика імпресивного та експресивного мовлення дітей із третім рівнем розвитку мовлення. Психолого-педагогічна характеристика дошкільників із загальним недорозвитком мовлення.

Тема. Організація корекційної роботи в групах для дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Особливості організації корекційно-виховної роботи в групах для дітей із загальним недорозвитком мовлення. Основні принципи та напрями корекційної роботи при ЗНМ. Логопедична робота з дітьми першого-другого рівнів мовленнєвого розвитку. Логопедична робота з дітьми третього-четвертого рівнів мовленнєвого розвитку.

Тема. Визначення, загальна характеристика, симптоматика заїкання.

Визначення, загальна характеристика, симптоматика заїкання. Етіологія, патогенез, механізми, прояви заїкання. Типи судомної активності м'язів мовленнєвого апарату, їх локалізація. Характеристика мовленнєвого дихання при заїканні.

Тема. Психолого-педагогічна та клінічна характеристика осіб із заїканням.

Визначення невротичної форми заїкуватості, її характеристика. Особливості динаміки невротичної форми заїкання. Психолого-педагогічна характеристика дітей з невротичною формою заїкання. Визначення неврозоподібної форми заїкуватості, її характеристика. Особливості динаміки неврозоподібної форми заїкання. Психолого-педагогічна характеристика дітей з неврозоподібною формою заїкання.

Тема. Комплексні системи реабілітації заїкання у дітей.

Сучасний комплексний лікувально-педагогічний підхід до подолання заїкування. Система мовленнєвих вправ, що ускладнюються залежно від ступеня самостійності мовлення дітей із заїканням (Н. Власова, О. Рау). Модернізація і одночасне використання різних прийомів логопедичної роботи з дітьми із заїканням. Мовленнєві вправи з корекції заїкання з поступовим ускладненням компонентів мовлення (Н. Чевельова).

Тема. Сучасні класифікації алалії та характеристика.

Визначення, причини, локалізація, механізм та форми порушення при алалії. Моторна алалія: визначення, етіологія, симптоматика. Сенсорна алалія: визначення, етіологія, симптоматика. Симптоматика алалії: немовленнєві, мовленнєві порушення. Психолого-педагогічна характеристика дітей із сенсорною алалією.

Тема. Система корекційно-логопедичної роботи при алалії.

Основні методичні принципи організації логопедичної роботи з моторними алаліками. Етапи логопедичної роботи при моторній алалії. Види мовленнєвої роботи при сенсорній алалії. Напрями корекційно-логопедичного впливу при сенсорній алалії. Послідовність логопедичного впливу при сенсорній алалії. Розвиток імпресивного та експресивного мовлення.

Тема. Сучасні класифікації афазії.

Афазія як системне порушення мовленнєвої діяльності. Причини, локалізація, механізм порушення. Комплекс взаємопов'язаних мовленнєвих (порушення в лексичній, граматичній, фонетичній системі мовлення) і немовленнєвих (апраксії, агнозії) порушень. Порушення комунікативної функції мовлення при органічних ураженнях кори головного мозку.

Тема. Логопедична робота при афазії.

Методика раннього етапу відновлювального навчання у хворих на афазію. Стимулювання розуміння мовлення на слух у хворих на афазію. Принципи та зміст корекційної роботи при сенсорних формах афазії. Прояви мнестичних порушень при сенсорній афазії. Причини, механізми та симптоматика моторної афазії. Етапи відновлювальної роботи при моторній афазії.

Тема. Сучасні уявлення про механізми письма та читання та етіологія цих порушень.

Розуміння дислексії та дисграфії як проблеми оптичного та оптико-просторового дефекту. Проблема дисграфії з позиції клініко-психологічного підходу. Методичний аспект вивчення дисграфії. Операції процесу письма. Психофізіологічні механізми процесу читання. Операції процесу читання. Відмінності процесів письма та читання. Причини порушень писемного мовлення. Симптоматика дисграфії. Типи патологічних помилок та їх механізми. Класифікація дисграфій. Класифікації дислексій.

Тема. Методика логопедичної роботи з подолання порушень писемного мовлення.

Логопедична робота з подолання фонетичних помилок. Розвиток зорово-просторового сприймання та уявлень, прийоми розвитку зорового та буквеного гнозису, зорово-моторної координації, прийоми розвитку зорової пам'яті та уваги, прийоми формування зорового аналізу та синтезу. Логопедична робота з подолання лексико-граматичних помилок. Логопедична робота при порушеннях читання. Характеристика факторів ризику щодо виникнення дислексії та дисграфії у дошкільників. Раннє виявлення схильності до дисграфічних та дислексичних порушень. Напрями спеціальної роботи з попередження у дітей труднощів засвоєння грамоти.

2. СПЕЦПЕДАГОГІКА З ІСТОРІЄЮ

Тема. Предмет, завдання, напрями розвитку спеціальної педагогіки.

Об'єкт, предмет, мета й завдання спеціальної педагогіки. Категоріально-понятійний апарат спеціальної педагогіки. Галузі спеціальної педагогіки. Зв'язок спеціальної педагогіки з іншими науками. Методологічні й теоретичні основи спеціальної педагогіки. Концепції Л.С. Виготського про закономірності психічного розвитку в нормі й патології; концепція про провідну роль навчання в розвитку. Принципи спеціальної педагогіки й методи педагогічного дослідження.

Тема. Еволюція відносин суспільства й держави до осіб з відхиленнями в розвитку.

Становлення західноєвропейської системи допомоги особам з відхиленнями в розвитку. Історія становлення й розвитку національних систем фахової освіти за М. Малофєєвим. Основні етапи становлення та розвитку дефектологічної науки в Україні. Основні проблеми сучасної спеціальної педагогіки. Концепція розвитку корекційної освіти в Україні.

Тема. Педагогічна типологія дітей з особливими освітніми потребами.

Сучасна педагогічна типологія дітей з особливими освітніми потребами. Варіанти дизонтогенезу за В. Лебединським. Групи дітей із психофізичними порушеннями. Причини, які призводять до порушень психічного й (або) фізичного розвитку дітей. Структура та особливості процесу порушеного розвитку. Фактори, що впливають на своєрідність розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Особливі освітні потреби й зміст спеціальної освіти. Завдання виховання та навчання дітей з психофізичними порушеннями. Роль корекційного педагога у навчанні, вихованні і розвитку дітей з психофізичними порушеннями.

Тема. Сучасна система спеціальних закладів для дітей з психофізичними порушеннями.

Дошкільна освіта з дітей з особливими освітніми потребами – мережа дошкільних закладів спеціального призначення. Комплектування спеціальних дошкільних закладів. Освітній процес у спеціальних дошкільних закладах. Перерозподіл видів занять між вихователями й дефектологами. Шкільна система фахової освіти. Особливості складання навчальних планів і програм для спеціальних освітніх закладів. Професійна орієнтація, система професійної освіти осіб з обмеженою працездатністю.

Тема. Загальні основи сурдопедагогіки.

Предмет, завдання та методи сурдопедагогіки. Зв'язок сурдопедагогіки з іншими науками. Історія розвитку поглядів на виховання та навчання дітей з порушеннями слуху. Вплив зниження слуху на загальний розвиток дітей. Педагогічна класифікація дітей з порушеннями слухової функції. Методи дослідження слухової функції (суб'єктивні та об'єктивні).

Тема. Корекційно-педагогічна допомога дитині з порушеннями слухової функції.

Спеціальна освіта слабочуючих. Організація виховання і навчання у спеціальних дошкільних закладах. Педагогічна система білінгвістичний підхід у сурдопедагогіці. Педагогічна система навчання глухих на основі словесного мовлення. Верботональна система навчання дітей, що не чуять. Спеціальні технічні засоби для глухих. Професійна освіта й соціальна адаптація осіб з порушеним слухом. Кохлеарна імплантація в реабілітації осіб з порушенням слуху. Теорія та практика виховання дітей з порушеннями слухової функції.

Тема. Загальні питання тифлопедагогіки.

Тифлопедагогіка – як наука; об'єкт, предмет та завдання тифлопедагогіки. З історії тифлопедагогіки. Зв'язок тифлопедагогіки з іншими науками. Склад учнів шкіл для сліпих дітей та дітей зі зниженим зором. Ступені порушення зору; причини й наслідки порушень зору. Організація допомоги дітям з порушеним

зором в Україні. Допомога у системі охорони здоров'я та системи соціального захисту. Допомога в системі освіти. Проблема компенсації у тифлопедагогіці.

Тема. Основи тифлодидактики.

Процес навчання в школах для дітей з порушеним зором. Зміст та спеціальні засоби навчання в школах для дітей з порушеннями зору. Підручники та засоби навчання сліпих і слабозорих учнів. Принципи та методи навчання сліпих та слабозорих дітей. Тифлотехнічні засоби компенсації порушених функцій зорового аналізатора. Лікувально-профілактична, санітарно-гігієнічна й відновлювальна робота в спеціальних школах. Виховання дітей з порушеним зором. Професійне навчання в системі суспільства сліпих, вищих та середніх спеціальних закладів. Профорієнтація, професійна освіта й трудова діяльність сліпих і слабозорих.

Тема. Загальні основи олігофренопедагогіки.

Предмет, завдання та принципи, методи олігофренопедагогіки. Завдання спеціального дошкільного виховання та система спеціальних закладів для розумово відсталих дітей. Загальна характеристика історичного розвитку олігофренопедагогіки. Теорія освіти та навчання розумово відсталих дітей. Розумова відсталість як соціально-педагогічна проблема. Особливості фізичного та психічного розвитку розумово відсталих дітей у ранньому та дошкільному віці. Особливості пізнавальної діяльності розумово відсталих учнів.

Тема. Система навчально-виховних закладів для розумово відсталих дітей.

Освітньо-виховні заклади для розумово-відсталих дітей. Корекційно-виховна спрямованість педагогічного процесу у допоміжній школі. Своєрідність процесу навчання в допоміжній школі. Принципи, зміст та методи навчання у допоміжній школі. Форми організації навчально-виховної і корекційної роботи у допоміжній школі. Теорія виховання у допоміжній школі. Трудове виховання та професійно-трудова підготовка учнів, фізичне та естетичне виховання учнів. Учнівський колектив та педагогічний персонал допоміжної школи.

Тема. Затримка психічного розвитку як педагогічна проблема.

З історії навчання дітей із затримкою психічного розвитку. Причини виникнення і форми затримки психічного розвитку в дітей. Психолого-педагогічна характеристика дітей із затримкою психічного розвитку. Затримка психічного розвитку і готовність дітей до шкільного навчання. Особливості пізнавальної активності у дошкільників й молодших школярів із затримкою психічного розвитку.

Тема. Спеціальне навчання й виховання дітей із затримкою психічного розвитку.

Умови успішної корекції психічного розвитку у дітей. Спеціальне навчання дітей із затримкою психічного розвитку. Корекція затримки психічного розвитку дітей в окремих видах діяльності. Розвиток чуттєвого пізнання навколишнього. Розширення знань та уявлень дитини про навколишній світ. Основні напрями навчально-корекційної роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку. Особливості структури уроку в класах для дітей із ЗПР. Психолого-педагогічні принципи навчання дітей із ЗПР. Організація роботи з батьками.

Тема. Спеціальна освіта осіб з порушеннями опорно-рухового апарату.

Загальна характеристика порушень опорно-рухового апарата. Історія ортопедагогіки. Визначення, причини дитячого церебрального паралічу. Рухові порушення при дитячому церебральному паралічі. Порушення мовлення при дитячому церебральному паралічі. Класифікація дитячого церебрального паралічу. Корекційна робота з дітьми дошкільного віку при ДЦП. Системний підхід до корекційно-педагогічної роботи. Навчання дітей із ДЦП у спеціальних (корекційних) школах. Профорієнтація дітей із ДЦП.

Тема. Спеціальна освіта при аутизмі, аутистичних рисах особистості.

Поняття про синдром раннього дитячого аутизму й аутистичні риси особистості. Причини виникнення розладів аутистичного спектру. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з аутизмом. Методи й прийоми корекційної допомоги аутичній дитині. Організація корекційно-педагогічної допомоги дітям із РАС.

Тема. Історія логопедії.

Історичні відомості про мовленнєві порушення в стародавні часи: вказівки Гіпократи, Арістотеля, Галена, Авіцени, Фабріція. Перші відомості про порушення мовлення та засоби їх подолання на Стародавньому Сході: Єгипет (храмова медицина, уявлення про чотири основних елемента світу – вода, земля, повітря, вогонь; Індія (медицина – галузь релігії); Китай; релігійні міфи (мовлення пророка Моїсея; «лікування» Ісуса; казка про Мухамеда). Стародавня Греція й Рим (праці Демокрита, Платона, Геродота, Гіппократа, Арістотеля, Плутарха, Демосфена, Галена, Квінтіліана); Візантія, Стародавня Русь. Лінгвопедагогічні уявлення про розвиток правильного мовлення у дітей у західній Європі та Росії у ХІХ столітті. Медико-педагогічні основи розвитку сучасної логопедії як галузі спеціальної педагогіки.

Тема. Спеціальна освіта дітей зі складними порушеннями розвитку.

Поняття про складне порушення розвитку. Основні групи дітей із поєднаними порушеннями й значення їхнього психолого-педагогічного вивчення. Завдання психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини зі складним дефектом. Психолого-педагогічні основи розвитку й освіти осіб зі складним дефектом. Шляхи й способи організації спеціальної освіти для осіб зі складними порушеннями в розвитку

Тема. Відбір дітей до спеціальних закладів.

Визначення й загальна характеристика інклюзивно-ресурсних центрів. Напрями діяльності, завдання, принципи, методи інклюзивно-ресурсних центрів. Етапи діагностичного обстеження в інклюзивно-ресурсних центрах. Основні методи клініко-психолого-педагогічної діагностики відхилень у розвитку дитини. Збір анамнезу й медичне обстеження. Психологічна діагностика. Педагогічне вивчення дитини.

Тема. Сутність і особливості процесу корекційного навчання в спеціальному освітньому закладі.

Головні завдання навчання в спеціальному освітньому закладі. Структура процесу навчання. Особливості застосування методів навчання й виховання в корекційно-педагогічному процесі. Форми організації спеціального навчання: індивідуальні заняття, індивідуально-підгруппова форма організації навчання, урок; допоміжні форми організації педагогічного процесу в спеціальній школі-інтернаті

– проведення факультативів, гурткова й клубна роботи, олімпіади, змагання, огляди, конкурси, вікторини, тематичні вечори, походи й експедиції. Засоби навчання в системі фахової освіти: слово вчителя; дактильне й жестове мовлення; зорове сприйняття усного мовлення; піктограми; комунікаційні або лінгвістичні дошки; спеціальні електронні засоби комунікації. Використання музичних, образотворчих засобів виховання, ручної праці, художньо-мовленнєвої і театралізовано-ігрової діяльності, друкованої продукції, технічних засобів навчання, аудіовізуальних засобів і комп'ютерних програм у практиці навчання дітей, що мають особливості розвитку. Професійна діяльність і особистість педагога системи спеціальної освіти.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНИЙ ЦЕНТР

Питання

до комплексного кваліфікаційного екзамену зі спецпедагогіки та логопедії

«Логопедія»

1. Логопедія в системі наукових знань: об'єкт, предмет, завдання, міжсистемний та внутрісистемний зв'язок.
2. Класифікації мовленнєвих порушень.
3. Причини виникнення вад мовлення у дітей.
4. Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення та особливості організації корекційної роботи.
5. Дислалія: визначення, причини, форми.
6. Основні етапи логопедичної роботи при дислалії (традиційна методика).
7. Особливості логопедичної роботи при дислалії за методикою М. Савченко.
8. Етапи корекційної роботи при дислалії за методикою М. Фомічової.
9. Загальна характеристика механічної дислалії та особливості корекційної роботи при цьому порушенні.
10. Ринологія: визначення, причини, механізм мовленнєвого порушення та форми.
11. Симптомокомплекс відкритої ринології. Можливості корекції дефекту при ринології. Хірургічне втручання при ринології.
12. Характеристика вроджених незрощень губи та піднебіння та вплив незрощень піднебіння на загальний і мовленнєвий розвиток дитини.
13. Завдання та зміст логопедичної роботи при ринології (за А. Іпполітовою).
14. Дизартрія: визначення, причини, синдроми та форми.
15. Система комплексної корекційно-педагогічної роботи при дизартрії.
16. Стерта дизартрія: характеристика дефекту, диференційна діагностика, особливості корекційної роботи.
17. Загальний недорозвиток мовлення: структура дефекту, характеристика рівнів мовленнєвого недорозвинення.
18. Логопедична робота з дітьми першого-другого рівнів мовленнєвого розвитку.
19. Логопедична робота з дітьми третього та четвертого рівня мовленнєвого розвитку.
20. Порушення темпо-ритмічної сторони мовлення несудомного характеру: загальна характеристика дефекту та напрями корекційної роботи.
21. Заїкання: визначення, причини, немовленнєва симптоматика.
22. Комплексна система подолання заїкання у дітей дошкільного віку.
23. Зміст корекційної роботи при заїканні у дошкільників за методикою Н. Чевельової.
24. Система корекційної роботи при заїканні за методикою Н. Власової, О. Рау.
25. Моторна алалія: загальна характеристика та особливості корекційної роботи.

26. Сенсорна алалія: загальна характеристика та особливості корекційної роботи.
27. Афазія: загальна характеристика та особливості корекційної роботи.
28. Загальна характеристика порушення писемного мовлення.
29. Організація та зміст корекційно-розвивального навчання з подолання дисграфії у молодших школярів.
30. Порушення голосу: причини, механізми, класифікація; профілактика.

«Спецпедагогіка з історією»

31. Об'єкт, предмет й завдання, галузі спеціальної педагогіки.
32. Теоретичні основи спеціальної педагогіки – концепції Л. Виготського. Загальнодидактичні та спеціальні принципи в спеціальній педагогіці.
33. Становлення систем допомоги особам з відхиленнями в розвитку в Україні та Росії.
34. Загальний стан державної підтримки дітей в Україні. Концепція розвитку дефектологічної науки на Україні.
35. Сучасна педагогічна типологія осіб з особливими освітніми потребами.
36. Варіанти дизонтогенезу за В. Лебединським.
37. Причини, які призводять до порушень психофізичного розвитку дітей.
38. Спеціальні заклади для дітей з особливими освітніми потребами.
39. Сутність і особливості процесу корекційного навчання в спеціальному освітньому закладі.
40. Форми організації та засоби навчання в системі спеціальної освіти.
41. Професійна діяльність і особистість педагога системи спеціальної освіти.
42. Предмет, завдання, історія сурдопедагогіки.
43. Педагогічна класифікація осіб з порушенням слуху.
44. Спеціальна освіта слабочуючих.
45. Спеціальна освіта глухих. Педагогічна система білінгвістичний підхід у сурдопедагогіці.
46. Предмет і завдання, історія тифлопедагогіки.
47. Лікувально-профілактична, санітарно-гігієнічна робота в спеціальних школах для дітей з порушенням зору.
48. Предмет, завдання, історія олігофренопедагогіки.
49. Ступені розумового недорозвинення при олігофренії: дебільність, імбецильність і ідіотія.
50. Зміст освіти у допоміжній школі та вимоги до освітнього корекційно-виховного процесу.
51. Поняття «затримка психічного розвитку», причини та форми затримки психічного розвитку.
52. Основні напрями навчально-корекційної роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку.
53. Загальна характеристика порушень опорно-рухового апарату.

54. Мовленнєві та рухові порушення при дитячому церебральному паралічі.
55. Поняття про синдром розладів аутистичного спектру й аутистичні риси особистості.
56. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з розладами аутистичного спектру.
57. Організація корекційно-педагогічної допомоги дітям із розладами аутистичного спектру.
58. Визначення й загальна характеристика та напрямки діяльності Інклюзивно-ресурсного центру.
59. Завдання, принципи Інклюзивно-ресурсного центру, основні методи клініко-психолого-педагогічної діагностики відхилень у розвитку дитини.
60. Етапи діагностичного обстеження в Інклюзивно-ресурсному центрі.

Критерії оцінювання

Комплексний кваліфікаційний контроль знань, умінь і навичок здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти – невід’ємна складова педагогічного процесу та форма зворотного зв’язку.

Комплексний кваліфікаційний екзамен зі спеціалізації та логопедії спеціальності 016 Спеціальна освіта проводиться в письмовій та усній формах в два етапи.

Перший етап – письмове виконання тестових завдань, який дозволяє перевірити теоретичні знання здобувачів вищої освіти. Тест містить 60 завдань закритого типу. За кожну правильну відповідь нараховується 1 бал.

Другий етап комплексного кваліфікаційного екзамену проводиться в усній формі за 30 білетами. Здобувачі вищої освіти розкривають теоретичні питання та виконують практичне завдання. За кожну теоретичну відповідь здобувач вищої освіти максимально отримує по 15 балів, а за практичне завдання – 10. Таким чином, рейтинг складається з наступних балів: 60 балів (тестування) + 15 балів (теоретичне питання з логопедії) + 15 балів (теоретичне питання зі спеціалізації з історією) + 10 балів (практичне завдання) = 100 балів.

Критерії, показники оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти та шкала нарахування рейтингових балів з теоретичних питань

Школа рейтингових балів	6 балів	4 бали	2 бали
Критерії оцінювання	Показники оцінювання		
повнота	<ul style="list-style-type: none">- відповідь повна, обґрунтована, системна;- досконале володіння понятійним апаратом	<ul style="list-style-type: none">- відповідь неповна, без належного обґрунтування;- володіння понятійним апаратом з незначними неточностями, помилками	<ul style="list-style-type: none">- відповідь поверхова, названі окремі положення, невміння виділити головне і другорядне;- часткове володіння понятійним апаратом
логічність	<ul style="list-style-type: none">- відповідь логічно структурована;- тези аргументовані, вагомі;- зроблені повні висновки	<ul style="list-style-type: none">- відповідь з частковим порушенням послідовності;- аргументи недостатньо переконливі;- висновки не суттєві	<ul style="list-style-type: none">- відповідь непослідовна;- аргументи поодинокі або відсутні;- висновки відсутні
глибина	<ul style="list-style-type: none">- знання історії питання та сучасних досліджень;- виявляє здатність до практичного аналізу та узагальнення педагогічних фактів і явищ	<ul style="list-style-type: none">- часткове висвітлення історії та сучасного стану проблеми;- виявляє здатність до аналізу	<ul style="list-style-type: none">- поверхове висвітлення з називанням окремих прізвищ дослідників
зв’язок з практикою	<ul style="list-style-type: none">- спирається на передовий	<ul style="list-style-type: none">- наводить поодинокі приклади з власної	<ul style="list-style-type: none">- пов’язує відповідь з практичним досвідом;

	<p>педагогічний досвід та на власний практичний досвід;</p> <ul style="list-style-type: none"> - прогнозує тенденції розвитку педагогічних явищ, творчо моделює педагогічну ситуацію, спираючись на теоретичні позиції 	<p>практики;</p> <ul style="list-style-type: none"> - відчуває ускладнення у прогнозуванні та моделюванні педагогічних явищ 	<ul style="list-style-type: none"> - моделює педагогічні ситуації за стандартними алгоритмами
Інтегрованість знань	<ul style="list-style-type: none"> - інтегрує знання з сумісних дисциплін; - творчо інтерпретує данні інших наук 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатньо інтегрує знання 	<ul style="list-style-type: none"> - інтеграція з суміжними дисциплінами відсутня

Критерії, показники оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час виконання практичного завдання та нарахувань рейтингових балів.

Шкала рейтингових балів	10 балів	5 балів	2 бали
Критерії оцінювання	Показники оцінювання		
планування	<ul style="list-style-type: none"> - уміє спланувати завдання діяльності відповідно програмових вимог; - відтворює навчальні, розвивальні та виховні завдання; - реалізує завдання у змісті заняття доцільно і повною мірою; - правильно структурує форму роботи, відповідно її типу і виду 	<ul style="list-style-type: none"> - завдання планує не зовсім точно; - зміст заняття відтворює обмежено; - встановлює недостатньо логічні зв'язки між частинами заняття; - структура не послідовна; - завдання реалізуються частково 	<ul style="list-style-type: none"> - планує не всі освітньо-виховні завдання; - обрана структура заняття не відповідає типу; - в структурі заняття відсутні окремі частини
доцільність і ефективність вибраних методів	<ul style="list-style-type: none"> - обрані методи і прийоми найбільш ефективніші; - операціонально правильно реалізовує методи, в тому числі, відповідно віку дітей та поставленим завданням; - володіє багатим спектром методів 	<ul style="list-style-type: none"> - обрані методи і прийоми малоефективні; - недостатньо володіє технікою реалізації методу; - використовує достатній мінімум методів та прийомів; - окремими вміннями та навичками володіє невпевнено 	<ul style="list-style-type: none"> - недоцільно використовує деякі методи; - окремі методи не вміє правильно застосовувати; - володіє обмеженим методичним арсеналом
добір дидактичного	<ul style="list-style-type: none"> - відповідає змістовому 	<ul style="list-style-type: none"> - частково недоцільно використаний матеріал; 	<ul style="list-style-type: none"> - недоцільне використання

матеріалу	компоненту заняття або ін. формам; - узгоджується з психофізичними можливостями дітей	- частково не відповідає віковим можливостям дітей	матеріалу; - недостатньо узгоджений із завданнями і змістом заняття
творчий підхід	10 балів		5 балів
	- творчо підходить до розв'язання поставлених педагогічних задач		- традиційно підходить до розв'язання поставлених педагогічних задач

Оцінка «*відмінно*» виставляється здобувачу вищої освіти, який ґрунтовно і повно викладає вивчений матеріал; виявляє повне розуміння матеріалу, обґрунтовує власні думки, застосовує знання на практиці, показує вміння працювати з нормативною базою, наводить необхідні приклади; здатний здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів та самостійно робити логічні висновки та узагальнення; викладає матеріал послідовно і правильно з позицій норм літературної мови.

Оцінка «*добре*» виставляється здобувачу вищої освіти, який дає відповідь, що задовольняє вимоги, які висуваються до оцінки «*відмінно*», проте припускається помилок та поодиноких недоліків у послідовності викладу матеріалу і мовленнєвому оформленні.

Оцінка «*задовільно*» виставляється здобувачу вищої освіти, який виявляє знання і розуміння основних положень теми; викладає матеріал не в повній мірі й припускається помилок у формулюванні визначень; не вміє глибоко і переконливо обґрунтовувати власні думки і виявляє утруднення щодо добору прикладів; викладає матеріал непослідовно і припускається помилок у мовленнєвому оформленні.

Оцінка «*незадовільно*» виставляється здобувачу вищої освіти, який виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу з відповідної дисципліни, у формулюванні понять припускається суттєвих помилок, непослідовно і невпевнено викладає матеріал. Оцінка «*незадовільно*» виставляється і тоді, коли виявлено повне нерозуміння матеріалу.

Відповідність підсумкових рейтингових оцінок у балах оцінкам за національною шкалою та шкалою ECTS

Оцінка за національною шкалою	Сума балів	Оцінка за школою ECTS
відмінно	90-100	A
добре	78-89	B
	65-77	C
задовільно	58-64	D
	50-57	E
незадовільно	35-49	FX
	0-34	F

Список рекомендованої літератури

Базова

1. Кисла О. Ф. Корекційна педагогіка : навчальний посібник для студентів. К. : Кондор, 2016. 320 с.
2. Конопляста С. Ю. Ринологія від А до Я : монографія. Київ : Книга-плюс, 2015. 312 с.
3. Логопедія : підручник / за ред. М.К. Шеремет. Вид. 5-те. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2018. 856 с.
4. Марченко І. С. Педагогічні технології комунікативного розвитку дітей із тяжкими порушеннями мовлення (логопедична робота). Київ : Слово, 2016. 317 с.
5. Миронова С. П. Основи корекційної педагогіки: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 264 с.
6. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посіб. Рівне, 2016. 141 с.
7. Основи спеціальної та інклюзивної педагогіки: навч. посіб. / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків : Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2018. 338 с.
8. Пахомова Н. Г. Актуальні проблеми спеціальної освіти : навч. посіб. Полтава : АСМІ, 2018. 329 с.
9. Ревуцька О. В. Вибрані питання логопедії : навч. посібн. Бердянськ : ФОП Ткачук О.В., 2014. 288 с.
10. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник . – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. Частина І. 224 с.
11. Соботович Є. Ф. Вибрані праці з логопедії / уклад. В. В. Тищенко, Є. Ю. Линдіна. К : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. 305 с.
12. Спеціальна педагогіка : понятійно-термінологічний словник / за ред. академіка В. І. Бондаря. Луганськ : Альма-матер, 2003. 436 с.
13. Хрестоматія з логопедії : Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринологія : навч. посіб. / ред.: М. К. Шеремет, І. В. Мартиненко. К. : КНТ, 2008. 380 с.
14. Шеремет М. К., Ревуцька О. В. Логопедія (корекційна робота при дислалії) : навч. посіб. К., 2009. 160 с.
15. Шеремет М. К., Базима Н. В. Розвиток мовленнєвої активності дітей з аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку: навч.-метод. посібник. Київ : ДІА, 2017. 192 с.

Допоміжна

1. Дегтяренко, Т. М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами : навчальний посібник для ВНЗ. Суми : Університетська книга, 2018. 302 с.
2. Дефектологічний словник : навчальний посібник / за ред. В. І. Бондаря, В.М. Синьова. К. : «МП Леся», 2011. 528 с.
3. Мартиненко І. В. Логопсихологія : курс лекцій. Навч. посібник. 3-тє вид., виправл. і доповн. Київ : ДІА, 2019. 120 с.

4. Мартиненко І. В. Комунікативний тренінг дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення : навчально-методичний посібник. Київ : ДІА, 2017. 128 с.
5. Нісімчук А. С., Бойчук П. М., Панасюк О. П. Інноваційні технології педагогічної освіти : монографія. Луцьк : Твердиня, 2012. 478 с.
6. Савченко М. А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей: навчальна книга. Тернопіль: Богдан, 2007. 160 с.
7. Синьов В. М., Шевцов А. Г. Потенціал віртуального комп'ютерного середовища в аспекті корекційної медіаосвіти і соціальної реабілітації осіб з обмеженнями життєдіяльності. Педагогіка і психологія. 2013. № 2. С. 61–65.
8. Синьова Є. П. Тифлопедагогіка. Теорія виховання сліпих та слабозорих дітей. Київ, 2009. 212 с.
9. Особливості розвитку, виховання та навчання дітей з порушеннями слуху дошкільного віку : наук.-метод. посіб. / В. В. Жук, В. В. Литвинова, Л. В. Борщевська, С. В. Литовченко, Н. Л. Максименко ; НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. Київ : Пед. думка, 2011. 128 с.
10. Ревуцька О. Інноваційні технології в спеціальній освіті : навч. посібн. для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта. Бердянськ : БДПУ, 2018. 216 с.
11. Ревуцька О., Линдіна Є. Технології логопедичного обстеження : навч.-метод. посібник. Бердянськ : БДПУ, 2018. 220 с.
12. Федоренко С. В. Тифлодидактика : навчальний посібник для студентів ВНЗ. К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. 144 с.
13. Федоренко О. Розвиток слухового сприймання у дітей зі зниженим слухом від народження. *Дефектологія*. 2011. № 3. С. 10–13.
14. Фомічова Л. І., Котова В. Л., Комісаров О. В. Розвиток слухового сприймання : підручник. Київ : Либідь, 2014. 223 с.
15. Яценюк Л. Упровадження педагогічної технології "Створення ситуації успіху" в систему інклюзивної освіти. *Нова пед. думка*. 2014. № 1. С. 213–215.